

Provinciehuis lichtbaken langs A2

Wie 's avonds op de A2 langs 's-Hertogenbosch rijdt, ziet ongetwijfeld de enorme klok op het provinciehuis van de Brabantse hoofdstad: een lichtprojectie van ontwerper Maarten Baas, uitgevoerd met respect voor verkeer, vogels en vleermuizen.

• door Monique van Empel

Vroeger had elk belangrijk gebouw wel een klok of klokkenspel), maar: “Zo immens als de klok op het provinciehuis van 's-Hertogenbosch is, dat is echt bijzonder. Een wereldprimeur”, vindt Toine Adams, die als specialist op het gebied van elektro- en verlichtingstechniek vanaf het begin bij het project was betrokken. En dat is hij nog steeds. “Ik ben door de provincie gevraagd als adviseur, toen bekend werd dat er ‘iets’ met licht op de gevel van het provinciehuis zou worden gedaan. En wat voor iets: het is zeker een Europese primeur, maar ik denk dat het zelfs een wereldprimeur is, vanwege de combinatie van zo’n groot projectievlak en 18 laserbeamers in een semi-permanente opstelling van tien jaar.”

Video performance

De projectie van ontwerper Maarten Baas is inderdaad groot: 45 bij 40 m. Het gaat om een enorme klok, waarop elke minuut iemand in beeld komt die de wijzers verzet. Al van ver is zo op het provinciehuis te zien hoe laat het is. Het is niet de eerste keer dat Baas iets met klokken doet - in meer van zijn werk spelen tijd en tijdloosheid een rol. De klok op het provinciehuis is de grootste uit de zogenaamde Real Time-serie. Soortgelijke klokken zijn te zien in het Rijksmuseum van Amsterdam, het Museum of Modern Art in New York en op de luchthaven Schiphol. Baas: “Real Time is een term uit de filmindustrie, die aanduidt dat een scène op zichzelf net zo lang duurt als het kost om deze te filmen. Ik speel met dit gegeven in mijn Real Time-klokken door de wijzers van de klok ook daad-

Behuizing tijdens de opbouw op het dak.

de onderzoeken en het begeleiden en testen van de proefopstellingen, tot en met de oplevering.”

Lastig gebouw

Hij vervolgt: “In de voorbereidende fase heb ik eerst de markt verkend omtrent realiseerbare technieken, want voordat je als provincie investeert, wil je natuurlijk zeker weten dat alles goed is onderzocht en uitgedacht, en wat per optie de voor- en nadelen zijn. Ik dacht eigenlijk direct aan een led-façade, maar dat bleek te

werkelijk in real time te laten bewegen.” De video performance heeft letterlijk twaalf uur gekost om op te nemen. Op deze manier creëert hij een hyperrealistisch gevoel van het verstrijken van de tijd. “Leuk aan dit project vind ik dat tijd eigenlijk heel precies is en dat mijn lichtprojectie bijna een soort willekeur laat zien. Bijna alsof iemand toevallig met een overhead-

projector aan het spelen is. Zoals iedereen wel eens op de slaapkamermuur met zijn handen schaduwfiguurtjes heeft gemaakt: speels en nonchalant.”

‘Een enorme klok waarop elke minuut iemand in beeld komt die de wijzers verzet’

Projectmanager Marijke Schaminée geeft aan dat Baas de eerste in een reeks kunstenaars en designers is,

die het provinciehuis Noord-Brabant de komende tien jaar in de schijnwerpers zet. Doel is om de herkenbaarheid van het centraal gelegen provinciehuis te vergroten ‘als een baken in de regio’. Ook wil de provincie zich graag profileren als innovatieve regio. De klok van Baas is dit hele jaar nog te zien van 19.00 tot 24.00 uur.

Haalbaarheid toetsen

Schaminée: “Naast de artistieke inhoud spelen uiteraard vooral lichttechnische zaken een rol bij dit project en moet de techniek voldoen aan duurzaamheid en innovatie. Hiervoor heb ik advies gevraagd aan Toine Adams Advies uit Tilburg. Adams is een ervaren en onafhankelijke allround adviseur op het gebied van elektrotechnische installaties en in het bijzonder (openbare) verlichting.” Voor dit project is hij gevraagd om onder meer de technische haalbaarheid van het idee te toetsen, technische randvoorwaarden op te stellen en de beschouwing voor de Europese aanbesteding te schrijven. Adams: “Ik heb het project mee uitgevoerd van A tot en met Z: vanaf de eerste verkennen-

Maarten Baas geeft uitleg tijdens de opening.

duur, zowel qua investering als in gebruik. Ook vanwege mechanische en architectonische redenen is het bevestigen van een led-façade op het monumentale pand een bijna onmogelijke klus. Toen kwam projectie in beeld, maar het provinciehuis is een lastig gebouw om aan te lichten. Het is geen groot, vlak, wit scherm, maar een kantoorgebouw met verschillende kleuren, dieptes, materialen en veel schaduwen. Om inzicht te krijgen in de do’s en don’ts bij het aanstralen van de gevel en te onderzoeken wat werkt op de gevel als projectie, zijn dan ook diverse testen uitgevoerd. Zo zijn we begonnen met volgsports uit

de theaterwereld en hebben we een conventionele beameroplossing getest, voordat een aanbesteding is opgestart op basis van de beoogde inrichting van de projectie op basis van laserbeamers.”

Klimaatkasten

Het projectiesysteem, bestaande uit 18 laserbeamers, is gebouwd op het dak van een gebouw naast het provinciehuis. De projectoren en toebehoren zitten in twee klimaatkasten. “Belangrijk is dat het hierin niet te koud of te warm mag worden, opdat de apparatuur optimaal functioneert en de beoogde levensduur wordt behaald. Omdat de toegepaste techniek redelijk nieuw is en de veroudering van lasers over tijd niet bekend is, is een nulmeting uitgevoerd en worden herhaalmetingen ingepland. Alleen op deze manier kunnen we over een periode van tien jaar de kwaliteit monitoren en vasthouden. Nu hebben we mooi, sprankelend licht, maar het is afwachten hoe zo’n laserproject zich in de praktijk gaat houden, met aspecten zoals lichtvervuiling en hittegevoeligheid.”

Niet dicht timmeren

Adams heeft ook kleuronderzoek gedaan. “Voor de klok wordt nu alleen wit gebruikt, maar in de praktijk kunnen alle kleuren op de gevel worden gerealiseerd. Daarbij kunnen dan weer niet alle kleuren of combinaties worden gebruikt, vanwege de zichtbaarheid en helderheid. Allemaal aspecten waarmee een kunstenaar rekening moet houden. Daarom werk ik momenteel nog aan een overdrachtsdocument voor de kunstenaars. Niet om alles dicht te timmeren, maar om ze randvoorwaarden mee te geven omtrent zaken als resolutie, kleuren, projectievlak en projectieraster van het gebouw.”

Verkeersveiligheid

Bij het project zijn niet alleen de provincie, gemeente en kunstenaar betrokken, maar bijvoorbeeld ook Rijkswaterstaat. Volgens de provincie is ‘nadrukkelijk gekeken’ naar de veiligheid van automobilisten op de A2. Ook is grondig onderzocht welk deel van het gebouw het beste aan te stralen is. Daarom wordt nu alleen op de oostgevel geprojecteerd en bijvoorbeeld niet de zuidkant. Adams, die zelf bij Rijkswaterstaat heeft gewerkt, weet dat Rijkswaterstaat geen snel wisselende beelden wil, een te hoog contrast of stroboscoopeffect

vanwege de verkeersveiligheid. Maar ondanks dit grondige overleg over de verkeersveiligheid tussen de provincie en Rijkswaterstaat, laat Veilig Verkeer Nederland (VVN) weten dit soort ‘afleiding’ voor automobilisten langs de snelweg helemaal niet te zien zitten. “Alles wat afleiding kan veroorzaken tijdens het rijden, vinden wij discutabel”, aldus een reactie.

Vogels en vleermuizen

Behalve met het verkeer moest er ook rekening worden gehouden met bijvoorbeeld vogels en vleermuizen. Schaminée: “Op het dak van het provinciehuis broedt jaarlijks een familie slechtvalken: een beschermde vogelsoort, en daarom heeft een ecooloog van een gerenommeerd bureau voor flora en fauna onderzoek gedaan naar waarneembare gedragsveranderingen bij deze vogels. We willen natuurlijk niet dat de slechtvalken worden verblind of verstoord, of zelfs hun nestkast verlaten.” Uiteindelijk zijn er daarom bepaalde beperkingen ingebouwd. Zo mag de projectie niet te hoog komen en zal deze mogelijk niet aangaan in de periode dat de kuikens uitvliegen.

www.maartenbaas.com
www.toineadams.nl